

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 17

ZATERDAG 23 APRIL 1932

Foto C. J. Steenbergh

VOORJAAR

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT	INHOUD
VOORJAAR (ILL.)	BLZ. 193
DE FAMILIE HOLT, DOOR SUZAN GLASPELL (20)	BLZ. 194
HADRAMAUT, HET VERGETEN LAND VAN WIEROOK, MYRRHE EN ALOË (GEÏLL.), DOOR D. VAN DER MEULEN	BLZ. 196—199
VAN FRIESLAND'S GREIDEN, DOOR DS. R. J. DE STOPPELAAR	BLZ. 199—200
STERRETJES EN DRUIFJES (GEÏLL.), DOOR C. A. VAN DER GEN	BLZ. 200—201
HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND (SLOT) (GEÏLL.), DOOR JAC. J. M. HEEREN	BLZ. 201—204
EEN TOSCAANSCH STAD IN DE LATERE MIDDELEEUWEN, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (14)	BLZ. 203—204
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING (DE AANVULLENDE VOORJAARSAANPLANT), DOOR B.	BLZ. 204

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE FAMILIE HOLT

20) DOOR SUZAN GLASPELL

HOUDE je werkelijk van hem?" vroeg Hal Williams. „Hij is misschien de meest interessante man, dien ik ooit ontmoet heb”.

„Werkelijk?" riep mijnheer Parker uit. „Is dat zoo?"

„Is hij niet zoiets als een landlooper geworden?" vroeg Edith.

„Een landlooper?" riep Parker uit. „Vertelt U eens, ik moet alles van hem weten”.

„Ik kan nu niet over hem praten”.

„Maar waarom niet?" vroeg hij vriendelijk, maar verwonderd. „Het klinkt zoo belangwekkend; kan men niet praten over iets, dat interessant is?"

„Waar is hij heen gegaan?" vroeg Edith.

„Ik weet het niet”.

„Hij kwam alleen maar om een tweede verdwijning te ensceeneren". Edith lachte. „Wist Lincoln, dat hij hier was?"

„Ja, Lincoln wist het”.

„En is dat de reden, waarom hij weg ging?"

„Ach, kom!" zeide Hal lachend. „Mijn moeder leerde mij, dat men aan zijn gastvrouw niet moest vragen, waarover zij niet gevraagd wilde worden”.

„Ik zal dan zoo tactvol zijn om van onderwerp te veranderen", zeide Edith en zich tot mijnheer Parker wendend, vroeg zij: „Hoe is Lincoln in New York?"

Met enige moeite verplaatste hij zijn aandacht van Blossom naar Edith's vraag. „Hij is als een man, die uit een gevangenis is ontvlucht", zeide hij langzaam, alsof hij juist deze waarheid had ontdekt en er zelf door geïmponeerd was.

„O, dank u vriendelijk!" riep Blossom uit. „Over tact gesproken —!" voegde zij er een beetje opgewonden aan toe.

„Ik spreek niet over tact", zeide hij op kalmen, maar verwonderden toon. „Tact is iets, dat ik niet heb — tenminste niet veel. In elk geval laat ik mij daardoor niet terughouden”.

„Nee", gaf Edith toe, „dat zeker niet, maar gaat U voort. U ziet, het interesseert ons, wij, die de gevangenis zijn. Hij is toch maar een vogel in een vergulde kooi”.

„Wat ik bedoelde", begon Parker, de laatste opmerking met eenig ongeduld ter zijde schuivend, „— maar is het-zoo vreemd?" begon hij opnieuw. „Hoe prettig het hier ook is" — hij maakte een gebaar als om vele prettige dingen in zijn beschouwing te includeeren — „hoe prettig u allen ook bent, en u bent veel gezelliger menschen, dan ik gedacht had —"

„Dank, dank", mompelde Edith, „de prettige, gezellige cipiers”.

„Kom nu, alstublieft", zeide hij nogal bruusk „als wij tot

een conclusie willen komen en waarom zouden wij dat hierover niet —?"

„Omdat Blossom het misschien liever niet heeft", zeide Hal.

„Wenscht u het niet?" vroeg Hugh Parker haar.

„Ik verlang er naar", zeide zij, erop lettende, dat zij het luchtig zeide.

„Goed. Wel, is het zoo vreemd? Hoe prettig het hier ook is, er is iets in New York, dat men hier niet vindt”.

„Natuurlijk", gaf Hal toe, „Schrijvers, intellectueele omgang”.

„Uitwisseling van ideeën", vulde Parker aan. „Opwindig; verschil van meening over dit en dat”.

„Waarom wil Lincoln dan niet met ons van gedachten wisselen?"

„O, de onze zijn niet goed genoeg", lachte Edith.

„Maar zij beteekenen toch iets", zeide Hal koppig. „Ik speel golf met Lincoln en soms houd ik ervan om over een boek te praten. Dan lacht hij mij uit. Ik ben misschien niet veel, maar waarom maakt hij mij minder, dan ik ben?"

„O, Hal!" zeide Blossom, verwonderd dit van een ander te hooren.

„Ik zou denken, dat hij ongelijk had", zeide Hugh Parker. „Maar misschien denkt hij — ik weet het niet, 't is moeilijk te zeggen; mogelijk denkt hij, dat het eene hier is en het andere daar”.

„Ja", zeide Blossom zacht; daarop: „Laten we er niet over spreken”.

„Ik geloof niet, dat er eenig verraad in schuilt om erover te praten", zeide Parker, op zijn vriendelijke, sobere manier tot haar. „Waarom zouden wij niet praten om elkander te leeren begrijpen? In New York", voegde hij er lachend aan toe, „is dat een van de interessante dingen, die wij doen”.

„En in New York", vroeg Edith, „begrijpt u Lincoln daar?"

„Nee", gaf hij toe. „Wij spreken vaak over hem en begrijpen hem niet. Dat is misschien waarom wij zulk een belang in hem stellen. O, wij praten steeds over hem”.

„Wat zeggen ze dan?" vroeg Edith.

„Wel — zal ik het zeggen?" vroeg hij Blossom.

„Natuurlijk!" lachte zij en hoopte, dat de lach niet hol zou klinken.

„Wij verwonderen ons erover, waarom hij hier buiten woont, als hij er niet van houdt. Waarom is hij in zaken? Waarom gaat hij zooveel uit? Als het dan een gevangenis is, waarom blijft hij er dan in?"

Het werd stil. Zelfs mijnheer Parker scheen verbaasd over hetgeen hij gezegd had.

Hal wendde zich tot Blossom: „Gezellig praatje!"

„Ja, vol opheldering", lachte zij en ditmaal klonk haar lach, zool niet hol, dan toch beverig.

„Als ik iets gezegd heb, dat ik niet had moeten zeggen", zeide Hugh Parker, „dan spijt het mij. Ik veronderstel, dat ik niet geschikt ben voor deftig gezelschap, waar iemand nooit zegt, wat hij meent”.

„Nu, nu", zeide Edith, „wees niet hatelijk. Wees gezellig en misschien kunt u ons wat helpen”.

„Ik zou Lincoln graag wat helpen", zeide hij, „want hij verdient het. Toen ik hier kwam, dacht ik, dat het misschien mogelijk zou zijn om de geheele zaak op te breken”.

„Welke heele zaak?" vroeg Hal traag en met een stem zonder eenige warmte.

„O, zijn leven; het geheele — het heele gedoe”.

„De perfecte gast", mompelde Edith.

„Ik ben hier niet als de perfecte gast gekomen. Ik kwam als een vriend”.

„Juist, de verwoestende vriend”.

„Misschien. Maar nu — ik zie niet in, dat er iets vernield moet worden, zoodat ik meer in het duister rondtast dan ooit tevoren”.

„Met andere woorden", zeide Hal, „u vindt Blossom zoo kwaad niet”.

„Heelemaal niet kwaad, heusch heel goed”.

Blossom leunde naar hem over. „Maar wat heeft Lincoln u dan gezegd, dat ik was?"

„Hij vertelde mij niets. Alles is mijn eigen maaksel. Ik — ik stelde mij de dingen voor. Maar wat hapert er aan Lincoln's poëzie? Waarom hééft iemand hem nooit — in zijn werk of door hemzelf? Hebt u hem, kent u hem? Wij niet. Hij komt bij ons, alsof hij ons noodig had. Hij is verlangend,

dorstig. Hij eet het en drinkt het. En toch is er altijd — dat andere, wat hij is, dat wij niet zijn. Hij is dankbaar, bijna nederig, maar daardoor laat ik mij niet meer vangen. Hij voelt, dat hij ons daar te pakken heeft, omdat hij is, wat wij niet zijn. Het is beter, werkelijk, behalve dat het een verlangen is. Hij is de vreemdeling. Waarom? 't Is verduiveld ergerlijk'.

„Maar ik zou denken, dat het heel goed is voor de poëzie”, zeide Edith.

„Ik denk van niet, omdat —” hij bukte zich voorover, als om letterlijk naar een waarheid te grijpen, die hij nog niet had kunnen vatten — „hij is er nooit heelemaal. Nooit, op geen enkele plaats, op geen enkelen tijd is hij er geheel”.

Niemand sprak. Daarna gaf Hal Williams een klap op zijn hand. „Musketen”, zeide hij en zij gingen naar binnen, terwijl Blossom de muskiet dankbaar was.

Na een poosje namen Hal en Edith afscheid.

„U bent boos op mij”, zeide Hugh Parker.

„Och, ik weet het niet. Neen, misschien niet!”

„Ik had niet in het bijzijn van uw vrienden moeten spreken. Ik ben niet bescheiden. Die zwarte vrouw — Edith — lokt het uit”.

„Ja,” zeide Blossom lachend, „maar het hindert niets”.

„Laat ons nog even praten”, zeide hij, meer intiem en toenaderend dan hij tot nu toe gesproken had. „Wees zoo vriendelijk me wat te drinken te geven, ga zitten en praat nog wat. Vertel mij wat over Lincoln's vader en alles. Ik ben zulk een nieuwsgierig mensch; u moet mij alles vertellen”.

„Ik zal u een drink geven”, zeide Blossom, „maar ik wil niet over Lincoln's vader spreken — vanavond niet”.

Plotseling was het er uit, want er was iets in dezen man, dat vroeg of laat alles uit iemand kreeg. „Ik wil zelfs niet spreken over de onvergelykelijke Margot”.

„Onvergelykelijk? Margot? Wat?” Hij lachte, een gullen, spontanen lach. „Margot Epstein?”

„Ik wist niet eens haar achternaam. Margot Epstein, dat is niet zoo goed als „onvergelykelijke Margot!”

„Maar wat bedoelt u met onvergelykelijk? Goede hemel, u bent toch niet jaloersch op haar?”

„Ik weet het niet”, zeide Blossom, „misschien”.

„Nu, ik wou, dat zij hier was, of dat ik haar portret had. Ik zou u naar den spiegel brengen en zeggen: „Kijk nu eens naar uzelf en dan naar haar!”

„Wat is er niet goed aan haar?”

„Niets, als u houdt van een heeleboel neus en van oogen, die niet goed in het hoofd geplaatst zijn”.

„Nu bent u alleen maar complimenteus”.

„Ik ben niet complimenteus, dat ben ik nooit. Maar kijk nu eens naar uw oogen, uw haar; kijk naar uw kin. U bent liefvallig”, zeide hij plompweg.

Blossom voelde nadenkend aan haar kin.

„Wat is er dan onvergelykelijk aan haar?” vroeg zij vertrouwelijk.

„Ik wist niet, dat er iets aan haar zoo was. O, zij is briljant. Zij is New York. Zij is bij; zij zit vol ideeën”.

„Zoo”, zeide Blossom.

„Maar m'n lieve Blossom —”.

„Noem mij geen Blossom!”

„Neem mij niet kwalijk. Uw vrienden noemen u zoo en ik dacht, dat ik misschien ook een vriend was”.

Hij schonk een glas voor haar in en een voor zichzelf en zij ging zitten.

„Wel”, vroeg hij, „hoe moet ik u noemen? Ik wil niet mevrouw Holt of mevrouw alleen zeggen”.

„Noem mij —” Zij was op het punt te zeggen: „Noem mij Harriette”, maar niemand behalve Ambrose Holt noemde haar Harriette en zij wilde dien naam voor hem alleen behouden, iets tusschen hem en haar.

„Ik zal je Anna noemen”, zeide hij. „Anna, ik heb altijd van dien naam gehouden”.

„Of domkop. Je zoudt mij — lieve domkop kunnen noemen”.

„Dat wil ik niet, want dat ben je niet. Hoewel ik verondersteld had, dat je het was”.

„Wat zeg je toch voor dingen! Alsof je te dom was om te weten, dat ze treffen”.

„Ik ben dom met vrouwen, maar ik dacht juist, dat ik goed met je opschoot”.

„De eenige reden, om te denken, dat ik een domkop was, was, dat Lincoln je dien indruk gaf”.

„Lincoln heeft zoiets nooit gezegd. Hij schijnt niet over je te willen praten”.

„Maar hij gaf je den indruk, dat ik dom was”.

Hij zweeg; te vriendelijk om te beamen, te eerlijk om te ontkennen.

„Nu”, zeide Blossom, „het is zoo gek niet, want Lincoln denkt werkelijk, dat ik dom ben”.

„Dan is hij erg stupide”.

„Hij denkt, dat ik een domoor ben”, zeide Blossom langzaam en bitter, „omdat hij wil, dat ik dat ben”.

Zij stond op. „Wij hebben nu genoeg over hem gesproken. Neem zooveel drinks als je wilt en hier zijn boeken genoeg. Goeden nacht”.

„Nonsens, wij zijn pas begonnen. Als je niet over Lincoln wilt praten, vertel mij dan wat over zijn vader. Waarom ging hij weg en liet zijn familie alleen?”

„Omdat hij dat wilde”.

„En wat heeft hij uitgevoerd?”

„Slechts — schiep hij iets voor zichzelf. Neen! Ik kan beter over Lincoln praten dan over zijn vader. Misschien morgen”.

„Morgen”, zeide hij.

HOOFDSTUK XXIV

„Ik wil gaan slapen”, zeide zij tot zichzelf, terwijl zij zich ontkleedde. Zij wilde lang slapen, zoodat zij niet zou denken of hooren of behoefde te praten. Er was veel te veel opeens gekomen. Zij kon het niet allemaal tegelijk verwerken, zij kon zoo niet voortgaan, met alles in haar hoofd dooreen warrelend.

Maar het was, alsof zij pas in slaap was gevallen, toen een zacht geluid haar wekte. Zij bewoog zich geïrriteerd en trok het laken over haar gelaat. Zij was op het punt weer in te slapen, toen zij besefte, dat het tikkende geluid als van een specht, het aanhoudende kloppen van vingers op de deur was.

„Wie is daar?”

„Ik ben het, Miss Jewett, mevrouw”.

Toen stond zij opeens naast het bed zonder te weten hoe zij daar kwam. De kinderen! Paul!

„Paul?” vroeg zij, de deur openend.

„Ja”. Miss Jewett's stem had haar voorzichtige beroeps-kalmte. „Niets ernstigs, denk ik, maar u hebt gezegd —”

„Ja, ja! Een oogenblik”. Zij ging terug, schoot haar pantoffels aan en greep snel een peignoir.

Hij was koortsig, woelde en zeurde.

„Wat is het, schat, wat is er?”

„Ik wil het niet, het doet pijn”.

„Wat doet er pijn, schat? Zeg moeder het maar. Wat doet er pijn?”

Zij konden weinig uit hem krijgen en toen Miss Jewett zijn temperatuur opgenomen had, haastte zij zich naar de telefoon om den dokter op te bellen.

Voor Lincoln zou zij den dokter niet geroepen hebben. Zij zou gedacht hebben aan „wat opgewonden” zijn en zelf het een en ander gedaan hebben. Maar Paul — voor Paul waren zij altijd bang. *(Wordt vervolgd)*

VAN DE REDACTIE. Tot ons genoegen vonden wij den Heer D. van der Meulen, ex-Consul Generaal en Zaakgelastigde der Nederlandsche Regeering te Djeddah, bereid om voor „Buiten” een aantal artikelen te schrijven over het legendarische Hadramaut in Zuid-Arabië, met de publicatie waarvan wij in dit nummer een aanvang maken. Door zijn bijzondere positie was de Heer Van der Meulen in de gelegenheid dit voor vreemdelingen streng gesloten en derhalve zoo goed als geheel onbekende land met zijn overoude cultuur, zijn middeleeuw-sche toestanden, merkwaardige bevolking en geheel eigen, zeer belangwekkende architectuur, tot in de verste uithoeken te bereizen. Dank zij zijn Indische relaties werd hem en zijn reis-makker zelfs toegestaan een excursie te ondernemen naar het nooit bereikte doel zijner voorgangers: zij waren de eerste Christenen, die het nationale heiligdom van Hadramaut aanschouwden en het mocht hun gelukken het mysterie van den Bir Barhüt (de put, waarin de zielen der ongeloovigen door Allah geworpen worden) te ontsluiten. Eene poging om in ijlmarschen door oorlogsgebied over land Aden te bereiken mislukte, doch hun terugweg naar de kust voerde toch door nog ongeëxploreerde gebieden. — Een groot aantal zeer mooie fotografieën, waaronder verschillende unieke (zooals van Horeida, Quaber Hüt enz.) verlicht deze om verschillende redenen voor Nederlanders zoo belangwekkende artikelen-reeks.

HADRAMAUT. DE GRIJSBRUINE STEDEN VAN HOOGTE, KUBUS-VORMIGE HUIZEN LIGGEN IN DE GLOEIENDE, DROGE HITTE, ALS EEN VERGETEN STUKJE WERELD

HADRAMAUT, HET VERGETEN LAND VAN WIEROOK, MYRRHE EN ALOË

DOOR D. VAN DER MEULEN

WIE kent tegenwoordig ook zelfs maar de naam van dit land? Eens was het rijk en had het een hooge cultuur. Een van de heirbanen van de oude wereld doorsneed het, de handelsweg van Indië en Perzië door Arabië naar Egypte en Syrië en de andere Middellandsche Zee-landen. En Hadramaut leverde zijn geurige bijdrage tot dien ouden wereldhandel, een bijdrage die niet groot was in omvang, doch wel in betekenis. De wierookstruiken groeiden langs de barre rots-plateaux en in de gloeiend heete wadi's, en wee den oningewijde die trachtte zelf de kostbare producten te verzamelen. Door dorst en uitputting kwam hij om, tenzij hij tijdig op de hoogte werd gebracht van de harde en moeilijke kunst van te reizen over de eindelooze rotsvlakten en in de wadi's met hun loodrechte wanden en tot wanhoop brengende verzengende hitte. Het verzamelen van de wierook, aloë en myrrhe bleef daardoor een werk van ingewijden. En deze voor den dienst der Goden en der . . . dooden bestemde producten bleven met hun wonderlijke aroma meedragen het mysterie van hun land van afkomst. ☼ Dicht bij Hadramaut ligt waarschijnlijk ook het land waar eens het meeste goud vandaan kwam, het geheimzinnige Ophir, welks naam ons evenals die van Hadramaut zelf, door het „Oude-Testament" bekend is geworden. Het „Hasarmaveth" uit Genesis 10 bevat dezelfde radicalen als Hadramaut en is stellig hetzelfde woord. ☼ Nog een mysterie uit Oud-Testamentischen tijd staat in verband met Hadramaut. De „Koningin van het Zuiden" die uit haar rijk Scheba naar Jerusalem reisde toen de roem van den wijzen Koning Salomo en het gerucht van zijn rijkdom tot haar doorgedrongen waren, heeft haar residentie gehad in het land Saba, dat gelegen was in het grensgebied van Hadramaut en Jemen. — Tezamen werden deze gebieden met hooge cultuur door de Romeinen aangeduid met den naam Arabia Felix, het gelukkige Arabië, in tegenstelling tot de rest, die Arabia Deserta en Arabia Petraea, het woeste en het steenrijke Arabië genoemd werden. ☼ Wat in dien ouden tijd nog ten deele mysterieuse landen waren,

zijn later in onbekendheid weggezonden fabellanden geworden. De ligging van het land Ophir is nog niet met wetenschappelijke zekerheid vastgesteld, en de pogingen om de onderwoestijnzand bedolven ruïnen van paleizen en tempels van het land Saba (Scheba) te onderzoeken, zijn nog niet geslaagd. Slechts enkele van de stoutmoedigste explorateurs hebben door deze gebieden een vluchtige reis kunnen maken. ☼ Langzaam dringen de onderzoekers echter verder door in de weinige nog onbekende gedeelten van onzen aardbol. ☼ Dat Arabië het langst zijn geheimen heeft weten te behoeden voor den speurzinn der Westerlingen is te danken aan de natuurlijke gesteldheid van het land en aan het religieuze fanatisme van haar schaarsche bevolking. Uitgestrekte zand- en rotswoestijnen, zonder water en zonder voedsel voor transportdieren, maken het doortrekken van een groot deel van Arabië tot een kunst, die alleen onder leiding en met medewerking van de betrokken Bedoeïnen volbracht kan worden. Zijn de bewoners der te bereizen gebieden niet tot het verlenen van hulp aan de gewantrouwde en gehate ongelovige vreemdelingen bereid, dan wordt het reizen er vrijwel onmogelijk. ☼ Zóó is het te verklaren, dat in onzen tijd een zoo merkwaardig land als Hadramaut grootendeels nog „terra incognita" was. — De Nederlandsche Regeering heeft een belangrijken stoot gegeven om hieraan een einde te maken. Dit is te danken aan een merkwaardigen Nederlandschen onderdaan. ☼ Als een arme Hadramiet was hij evenals andere energieke jonge mannen uit zijn verdrogende hongerland getrokken naar den vreemde. Java, het door Allah zoo rijk met water gezegende land, was zijn doel. Het was hem daar goed gegaan en dank zij hard werken en groote zuinigheid, dank zij ook het aanzien dat een Sajjid, een rechtstreeksche afstammeling van den Profeet, geniet in dit land van kinderlijk geloovigen. Ook de mannelijke familieleden uit Hadramaut waren naar Java gekomen en daar broederlijk voortgeholpen. Nu de leiding der zaken en het beheer der vele huizen aan vertrouwde familieleden kan worden

HADRAMAUT. DOOR EEN HOOG ROTSPOORT ZIEN WIJ IN DE DIEPTE WADI DO'AN

overgelaten, wordt het verlangen naar het Vaderland te sterk, en trekt onze vriend terug naar zijn rotsen en woestijnen. Hij is rijk, maar dat voldoet den Nederlandsch onderdaan geworden Hadramiet toch niet, hij wil ook macht, hij wil gebieder worden, zij het slechts van een stuk rotsplateau met wat bouwland in een terreininzinking, en een paar dorpjes met enkele tientallen onderdanen. Met zijn op Java verdiende geld huurt hij soldaten en koopt hij wapens, en hij trekt uit om zich een koninkrijk te veroveren. De Sultan van Makalla wordt echter door de lieden der geteisterde streek te hulp geroepen, deze rust een legertje uit, laat zelfs een kanon sleepen naar het dorp van den candidaat-koning, dit wordt in puin geschoten, de huursoldaten vluchten omdat ze immers maar huurlingen waren, en hun leider wordt gevangen weggevoerd. Tachtig duizend gulden losgeld eischt de Sultan. Betalen doet een Hadramiet echter pas in den uitersten nood. Door zijn familie op Java laat hij een klacht indienen bij onze Regeering, met het verzoek een oorlogsschip te willen zenden naar Makalla en de loslating van Haar onderdaan te eischen van den Sultan. Aan expedities en militair machtsvertoon denkt de Hollandsche Regeering niet gauw, daarom werd eerst aan onzen Consul in Aden opgedragen te protesteeren bij den Resident aldaar en diens tusschenkomst te vragen bij den door Engeland geprotegeerden Sultan. Onze Consul, een Schot, kreeg tot antwoord dat Hadramaut onafhankelijk land is en de Britsche Autoriteiten ons verzoek dus niet konden inwilligen. Met dit antwoord was de familie van den gevangene echter niet tevreden; zij namen een bekenden advocaat en lieten door dien een vordering instellen tegen onze Regeering op Java, tot betaling van het losgeld, vermeerderd met enkele tienduizenden guldens voor reeds gemaakte onkosten. Hoe onze onderdaan tenslotte vrij kwam doet er hier minder toe, doch de lezers zullen begrepen hebben hoe deze merkwaardige Nederlandsche Hadramiet de aanleiding was tot de opdracht aan een Nederlandsch Ambtenaar om een politieke en economische verkenningsreis in Hadramaut te gaan ondernemen. De ongeveer tachtig duizend Arabieren in Nederlandsch-Indië zijn bijna allen uit Hadramaut afkomstig, en de meeste van hen hebben door langdurig verblijf in ons gebied Nederlandsch onderdaanschap verworven. Steeds dreigt dus het gevaar dat er weer eens een gaat droomen van een Koningschap in Hadramaut. De opdracht tot verkenning van Hadramaut is gauw genoeg gegeven, de uitvoering ervan leek echter héél moeilijk, misschien zelfs onuitvoerbaar. In 1843 toch drong pas de

eerste ontdekkingsreiziger het binnenland in, op weg naar Hadramaut. De eigenlijke Hadramautvallei betrad hij niet, al reisde hij maandenlang in gevaar en moeite in de omliggende gebieden. Aan het portaal van het begeerde land werd hij door fanatieke Bedoeïnen als vreemdeling herkend. Mishandeld en van alles beroofd werd hij naar de kust teruggedonden. Adolph von Wrede, onze dappere voorganger, had veel wetenschappelijk materiaal verzameld en den weg voor anderen daardoor eenigszins gebaad. In zijn Vaderland geloofde men echter zijn berichten over de wonderlijke landen die hij zag niet, en von Wrede is als een miskende, arm en eenzaam, in den vreemde gestorven. Eerst 50 jaar later poogde Leo Hirsch het werk van von Wrede voort te zetten. Zes maanden trok hij langs de kust heen en weer, pas toen lukte het hem het binnenland in te komen, Hadramaut te bereiken en de drie groote steden daar te bezoeken. In de laatste werd hij dadelijk belegerd in het huis van zijn gastheer en na een verblijf van slechts enkele uren verdreven en ook hij moest terug naar de kust. Tegen het eind van hetzelfde jaar trachtten de Heer en Mevrouw Bent met een goeden staf van medewerkers de vele nog overgebleven mysteriën van Hadramaut te ontsluiëren. Zij bereikten de eerste stad in de vallei: Sjibaam, doch moesten daarna terug. Dat was in 1893. Daarna zijn nog vele pogingen gedaan, doch alle mislukten. Slechts heeft een Britsch vliegskader een verkenningsvlucht gemaakt hoog boven het binnenland. Prachtige foto's werden door de vliegers meegebracht en het verlangen om dit wondere cultuurland, omsloten door rotsen en woestijnen, te betreden, werd grooter. Het nationale heiligdom Qabr Hoed, de plaats waarheen duizenden Hadramieten ieder jaar ter bedevaart trekken, was nog door geen Westerling bereikt. De mooie groote steden met hun prachtige paleizen en burchten waren nog maar zéér weinig bekend geworden, de aanwezigheid van groote ruïnen uit Sabeaïschen en Mineaïschen tijd werd slechts vermoed, en het raadsel van den Bir Barhoet, de hellemond waar de zielen der ongeloofigen heetten bewaard te worden, was nog niet opgelost. Verder bestond van Hadramaut slechts een zeer onvolledige en onnauwkeurige schetskaart. In April 1931 ontmoetten Dr. von Wissmann en schrijver dezes elkaar te Aden om te trachten samen Hadramaut binnen te komen en behalve een rapport aan onze Regeering ook een bijdrage te leveren tot de wetenschappelijke exploratie van dit land. 1 Mei vertrokken we op een kuststoomertje van Aden naar Makalla, de havenplaats van Zuid-Arabië. De open reede

ligt onbeschermd tegen de moeson, de golven beuken tegen den voet der buitenste huizenrijen en teisteren de lange hoofdstraat. Door den zeewind wordt de groote hitte dragelijk gemaakt. De heele stad ruikt en smaakt naar de zee en leeft van de zee. Het gebulder der golven overstemt in de dagen van de Z.W. moeson het geroezemoes van de drukke bazaar, waar de Bedoeïnen uit het binnenland zich verdringen om de uitstallingen van Stads-Arabieren en Britsch-Indische kooplui. Aan de groote, welbewaakte stadspoort hebben de Bedoeïnen hun onafscheidelijke geweren en patroongordels moeten afgeven. Wat onwennig loopen ze rond om hun inkoop te doen voor de naar het binnenland vertrekkende karavaan. Meel, rijst en zakken vol gedroogde visch, meestal kleine haaien, zijn de hoofdimportartikelen. Een aangename verrassing is het textielgoederen uit Twente, thee en suiker van Java aan te treffen in deze bazaarstraat met z'n ongewone koopers. De Bedoeïnen hier dragen slechts een kleine lendendoek, een leeren halsketting met een amulet, en een gevlochten leeren band om hun lange vette krulhaar bijeen te houden. Ter bescherming tegen de zon en den drogen wind smeren ze hun naakte bovenlijf en armen en beenen in met indigo, wat hun toch al donkere tint tot een vuil-zwartblauw maakt. Over de indigo wordt iederen avond nog vet gesmeerd, zgn. om de huid „vochtig” te houden. ☼ We hadden het geluk ons na een week oponthoud te kunnen aansluiten bij een naar het binnenland terugkeerende karavaan. De Wezier te Makalla, die den meestal te Hyderabad vertoevenden Sultan verving, verleende ons zijn onmisbare medewerking, dank zij de goede relatie die in ons Indië bestaat tusschen de Hadramieten en het Nederlandsche Bestuur. Wat anderen sinds 1893 niet gelukt was, scheen ons te zullen gaan gelukken. Zoolang we niet op weg waren durfden we het echter nog niet te gelooven, en ook toen waren er nog moeilijkheden om ons steeds in spanning te doen leven. Qabr Hoed en Bir Barhoet waren het doel waarvan we droomden, doch voorloopig noemden we slechts de groote steden van de Hadramautvallei: Sjibaam, Seiwoen en Teriem. ☼ De dag van vertrek deed de spanning stijgen. We wachtten van zonsopgang tot in den namiddag, en pas toen lukte het contact te krijgen met de schier spoorloos verdwenen autoriteiten. Toen bleek, dat onze karavaan een half uurtje buiten de stad werd opgewacht door vijandige Bedoeïnen die in dit land van de bloedwraak nog een rekening te vereffenen hadden met onze begeleiders. De Wezier onderhandelde van den vroegen morgen tot in den namiddag

om een wapenstilstand van enkele weken te verkrijgen. Uit vrees dat ze zich weer bedenken zouden vroeg hij ons in een auto van den Sultan tot voorbij de gevaarlijke zone te willen rijden en dan aan den kant van den weg op onze karavaan te wachten. Tegen middernacht kwamen de ezels, we gingen

door naar onze eerste bivakplaats, waar dienzelfden nacht ook de kameelen nog aankwamen. ☼ Dagen lang trokken we nu door droge rotsbeddingen naar het hoogland. Het werd steeds droger, het gevaar voor malaria werd dus kleiner. Was het overdag ondragelijk heet, des nachts werd het al koeler. De wadi's van Zuid-Arabië zijn berucht als de heetste plaatsen ter wereld, ze behooren ook tot de meest woeste. Slechts de getrainde bergkameelen kunnen en durven te volgen over rotsblokken en langs afgronden, waar wij vaak met handen en voeten klauterend vóór gaan. 's Nachts houden onze Bedoeïnen de wacht, op omringende toppen staan hun posten uit die met gedempte fluit- en roepsignalen voortdurend met elkaar contact houden en tegen een overval van de slapenden in het bivak waken. ☼ Eindelijk is de laatste wadi-wand bestegen en komen we aan op de „djool” het onafzienbare rotsplateau waar als lange coulissen lage tafelbergen hun horizontale kammen tegen den verren gezichtseinder afteekenen. Hier haast geen plantengroei meer en geen water, een veld van scherpe, als metaal rinkelende keien bedekt de zwartbruine vlakte, waar als een glanzend lint het kameelpad zich over uitstrekt. Eeuwenlang zijn de eeltkussens onder de pooten der tienduizenden kameelen op ditzelfde smalle pad neergezet, en eigenlijk is deze blinkend gepolijste band een treffender bewijs voor de oudheid van de geschiedenis van dit land, dan zijn gedeeltelijk ondergestoven ruïnen. ☼ De dagen van moeizaam en eentonig trekken worden afgewisseld door allerlei kleine doch ten volle genoten voorvallen. De djool is onbewoond, doch aan de randen zijn depressies, waar, als in platte ondiepe kommen, leem is bijengespoeld door de zeldzame regens. Daar groeit wat gras, daar ook zagen we de schamele resten van de eens bloeiende cultuur der wierook-struiken. We hadden er

DE „DJOOL” MET RECHTS EEN DRAKENBLOEDBOOM

DOOR DROGE ROTSBEDDINGEN NAAR DE „DJOOL”

BEDOEÏNEN UIT HADRAMAUT MET EEN NEGERSLAAF

ons eerste contact met een Bedoeïnen-kamp. Hier wonen die nomaden niet in geitenharen tenten zooals elders in Arabië, doch in grotten, onder overhangende rotsblokken of onder primitieve beschuttingen van 4 stokken met daarop dwarsstokken en wat vodden. Voorzichtig naderden we. De mannen en de werkbare jeugd bleken afwezig te zijn, n.l. bij de kudde in 't veld. Slechts ouden, zieken en vrouwen met kleine kinderen waren „thuis”. (Wordt vervolgd)

Van Friesland's greiden

DOOR DS. R. J. DE STOPPELAAR

VIER uur in den morgen. De hanen kraaijen den nieuwen dag in op de boerderijen. Met korte plofjes wippen de kippen van de zitstokken op de „matte" achterboven in den nu leegen stal en trippen de loopplank af naar den hof. Hoog in „zijn" popeltop fluit de merelman zijn morgenzang, in een linde koert een houtduifdoffer zijn gaaike toe. Roe-koe-koe-oe! Goe-goe-morgen! De spreuwen vallen dadelijk driffig azend neer op de grasvelden, een musschenman maakt toilet op een dakgoot, de spotvogel stemt zijn keel tusschen de bloesems van een ouden Dirkjes-pereboom en even verder klingelt een vink uit een rose overtoegen Prinsesse Nobel. De gordijnen voor de vensters van de zathe zijn nog toegeschoven. Boerin en kinderen slapen nog, maar boer en knecht en meid staan al in de klompen. De boer legt het paardetuig klaar, door de „finne" (stuk weiland bij huis) gaat de knecht met de haver-
nap in de hand om de „zwarte" op te halen. Snuffelend grist de fluweelen bek van de merrie de korrels naar binnen. Bussen en emmers staan in gelid op de melkkar als de knecht met het paard door 't damhek komt. Nog even de laatste havertjes, dan de toom in den bek, de strengen aan de stropen, boer en knecht voorop, de meid achter op den wagen; Klaar? Vooruit dan maar! Rinkelend ratelt het gedoe de greiden in. Snel rijst het groote zonne-oog boven den horizon en toovert myriaden lichtflitsjes over 't natte gras, danst blinkend en ketsend weg uit de blanke bussen, gloeit hel op uit de roode melkersmuts van de meid, glanst op 't ronde paardelijf. Stil ligt de boerderij in 't morgenlicht, de zwaluwen glippen door een dakvenster de schuur in en uit, op de mesthoop trippelt staartwippend de kwikstaartman wiens vrouwtje achter 't wagenhuis te broeden zit. Maar de weiden worden wakker alom in het rond. Aan den voet van de oude zadel-daktorens ontplooit zich het bedrijvige leven van den morgen. Arbeiders gaan naar 't werk en alom rollen de melkwagens de landen in of tikken de riemen in de dollen van de melkschuitjes. De witte toren van Aegum blinkt op tusschen 't groen, even verder die van Swichem en noordwaarts die van Goutum. Hoog op hun terpen staan zij in het rijzende zonlicht met hun glanzende pannen en blinkende spitsen, krijtend omvlogen door de gierzwaluwen, biedend rusten uitzichtpost voor de grijze kauwtjes en de rossige torenvalken. Om hen heen klinkt nu het hui! hui!-geroep der melkers en melksters die de koeien drijven naar den melkbocht. Traag staan de bonte lijven op uit het warme leger. Kletsend klapt het spantouw op de schoften van de al te onwilligen. „Toe dan Joukje!" „Fort Sietske!" „Fen 'e moarn hwer gjin sin Janke?" (Vanmorgen weer geen zin). Bengelend met volle uiers drommen zij voort naar de melkplaats, slaande met de staarten naar de vliegen en remmen, af en toe nog gauw een bekvol gras plukkend. Zuiver en rein gaat

HADRAMAUT. DE WADI IS ALS EEN GROENE RIVIER MET IN 'T MIDDEN HET BLINKEND WITTE LINT VAN DE ZANDBEDDING

de morgen open over 't Friesche land. In eindelooze groening meten zich de weiden uit. De madelieven ontplooiën de dichtgevouwen roodgetipte lintblaadjes, als zoovele zonnetjes gloeiende ruige paardenbloemen, op hooge stengels heffen de boterbloemen de gouden kopjes, blinkt het rood der koekoeksbloemen, blanken de sterretjes van de hoornbloemen, 't blauw en paars van hondsdrif en oogentroost, de roode bloeiaren van de zuring en de incarnaat bolletjes van de klaver. Hoog in de lucht hangen trilwiekend de leeuwriken te tierelieren en laten vallen een regen van klankjes op het zonoverschenen land. In de slooten baden grutto's en tureluurs, witgeringde kievitjes trippen om onder 't wakend oog der ouden, eendekieken snekkeren in het kroos tusschen 't blanke streepsel van bloeiende waterranonkeltjes, een koppel kempaantjes houdt een morgentoernooi op een dijk, een blauwe reiger stapt een slootje af. Van Swichem's toren vliegt een valkje weg dat biddend over de landen wiekelt. Ergens in een oud eksternest wachten zijn jongen op hun ontbijt. ☞ De boer heeft de zwarte uitgespannen, de knecht de deksels van de bussen afgenomen, de meid de verste koe opgehaald, elk zijn zitblok genomen en dra hebben zij alle drie het spantouw om de beenen van hun eerste koe geknoopt. Snisterend tikkelt de melk in de emmers met vlokkig schuim. Zon-overstraald ligt nu het wijde veld. Flappend gaan de breede bekken der koeien links en

de morgen open over 't Friesche land. In eindelooze groening meten zich de weiden uit. De madelieven ontplooiën de dichtgevouwen roodgetipte lintblaadjes, als zoovele zonnetjes gloeiende ruige paardenbloemen, op hooge stengels heffen de boterbloemen de gouden kopjes, blinkt het rood der koekoeksbloemen, blanken de sterretjes van de hoornbloemen, 't blauw en paars van hondsdrif en oogentroost, de roode bloeiaren van de zuring en de incarnaat bolletjes van de klaver. Hoog in de lucht hangen trilwiekend de leeuwriken te tierelieren en laten vallen een regen van klankjes op het zonoverschenen land. In de slooten baden grutto's en tureluurs, witgeringde kievitjes trippen om onder 't wakend oog der ouden, eendekieken snekkeren in het kroos tusschen 't blanke streepsel van bloeiende waterranonkeltjes, een koppel kempaantjes houdt een morgentoernooi op een dijk, een blauwe reiger stapt een slootje af. Van Swichem's toren vliegt een valkje weg dat biddend over de landen wiekelt. Ergens in een oud eksternest wachten zijn jongen op hun ontbijt. ☞ De boer heeft de zwarte uitgespannen, de knecht de deksels van de bussen afgenomen, de meid de verste koe opgehaald, elk zijn zitblok genomen en dra hebben zij alle drie het spantouw om de beenen van hun eerste koe geknoopt. Snisterend tikkelt de melk in de emmers met vlokkig schuim. Zon-overstraald ligt nu het wijde veld. Flappend gaan de breede bekken der koeien links en

HADRAMAUT. MOEILIJKE AFDALING LANGS DEN STEILEN ROTSWAND NAAR WADI DO'AN

rechts naar de lijven om de stekende vliegen weg te speek-selen, stampen de pooten de zuigende bremsen af. Rustig ademt het bloeiende land. Bruine graspiepertjes en goudgele knikstaarten vliegen over. Hommels brommen boven de klaver. Witjes en schoenlappers wuiven dwarrelend langs de hoofden der melkers, de zon riep ze wakker, de nu volop verrezen zon, die de laatste nevelrestjes van den nacht snel opslurpt en van horizont tot horizont alles vult met licht. Helder op gaan de roode pannen van de schuren glinsteren tusschen 't groen der boomen er omheen, gouden brandt de zonnegloed in de vensters. Een enkel gerucht waait over van de erven. Spattend schuimt de melk in de emmers. Sjiet! Sjiet! Sjiet! Straal na straal. Stil gedoken zitten de melkers. De gemolken dieren zijn al weer gaan grazen, hoorbaar scheren de bekken de halmen af. Onvertroebeld hangt de stilte van den morgen. Sjiet! Sjiet! Sjiet! Onvermoeid omspannen de vingers de uiers. Bus na bus vult zich. Ergens slaat een torenklok. Een koe roept met snelle korte bulkstooten. De reiger heeft zijn keelzak vol gevischt en roeit met langzamen, breedten wieslag weg. Over 't stille land en de stilbezige menschen jubelt de zonneglorie in volle ochtendpracht. De meid is het eerst gereed, nog een paar haaltjes en de knecht windt het spantouw om het zitblok, even later ook de boer als hij in breede gulpen den laatsten emmer leeg giet door de tems. De zwarte wordt opgehaald, dik en rond, de lippen groen van 't kauwen en in rappen gang wordt het pad huistoe ingekort. Elk spoor van slaap is uit de leden. Daverend dendert de wagen de landen door.

Kletsend klotst zoo nu en dan een plonsje melk de bussen uit in 't oneffen wagenspoor, rinkelend dansen de hengsels van de emmers, zwierend zwaaien de beenen en de muts van de meid heen en weer in den zig-zaggang over 't hobbelig pad. Dicht bij huis laat deze zich van de kar glijden om de schapen bijeen te drijven ter melking. Hokkie! Hokkie! schalt haar roep achter de woldragers. Nu is de boerderij geheel wakker geworden. De boerinne komt naar buiten met haar kom om haar deel van de melk voor de koffie, de thee en de brij te halen. De kookkachel in 't „minús” (keuken) brandt, de thee is bruin, zoodat de boer zijn eerste bakje in de nog nuchtere maag kan gieten terwijl de knecht de bussen rijdt naar den dijk. In 't kippenhok het gekokkelkaak van de eerste leggende kippen, in de varkensschuur koorzang van de biggen. Uit het land komt de oude zeug aanslingeren voor een bek vol maïsmeel. Degrootestier roept ook dat hij wel een emmer vol slobber lust. E-mô! E-mô-ô! Een emmervol met een lijnkoek er bij! „Aanstonds, eerst een bakje thee”. De „kleeden” zijn nu voor de vensters van daan. De zathe heeft de oogen open. Glorieuus danst het zonlicht binnen, klimt het omhoog bij den gevel op, vlak het breed uit met zilveren glansen op de donkerblauwe pannen. Spotvogel, fitis, tjiſtjaf, heggemusich zingen en roepen voluit in den nu hel blinkenden hof. De torens worden wakker en staan als blinkende wachters boven de lichtende velden. En van alle kanten komen nu de karren en schuitjes daarheen terug. Maar al eer zijn ze aan hun voet voorbijgereden in de eerste straling van den morgen, de melkrijders, die gingen van zathe tot zathe om overal bij de homeie (inrijhek) af te zetten de bussen met wie

en karnemelk voor 't jongvee en de spekruggen. Deze neemt de knecht mee weerom als hij de bussen met melk neerzet op den dijk, met er naast het brij-emmertje van de boerin dat aan de fabriek gevuld moet worden met „suwpenbrij” (karnemelk met gort) het levenselixir van de Friesche boerenfamilie, en een briefje of de melkrijder een veertienponder Goudsche mee wil nemen. Nu heeft de boer wel zijn bakje op, de bussen zijn geleegd in de tonnen, worden ter verdere behandeling aan de meid overgegeven om ze te spoelen en blinkend glad te schuren zoodat zij ten tien als de koffie geurt door de keuken als zilver liggen te glanzen naast de schuur, terwijl de boer het drinken, voor de kalveren gereed maakt: voor de jongste nog een schep melk erbij, voor de anderen enkel koekwater en karnemelk en als 't er is voor allen een klik schapenmelk. Met vier emmers gaan boer en knecht naar 't damhek van de finne, luidop giert de roep het land in: juut! juu-uu! en dan sneller juut! juut! juut! Baltend komen ze aan galoppeeren, elke groep kent zijn beurt en steekt de snoeten borrelend in de grijze en bruine slobber. Vaak tuimelt er een in al te grooten hongerdrang bij den dam neer en neemt een onvrijwillig morgenbad. Alles is nu aan den kost. Ver weg in 't zonnige land grazen de koeien, de schapen trekken ook weer in lange linie de wei in, de kalveren hebben 't lijf vol, de varkens bobbelen in de troggen, de stier heeft zijn emmer vol en zijn lijnkoek gehad, knapt nu een bekvool hooi. De zwarte heeft zich gerold om en om en voltooit zijn morgenmaal. Over den dijk nadert de

Foto v. d. Gen

DRUIFJESHYACINTH

melkrijder met de twee aaneengekoppelde wagens vol bussen. ☼ Ho! ☼ Met één zwaai tilt hij de dertiglitersche bussen op den wagen. ☼ Vooruit maar! ☼ Al de spieren gespannen in den zwaren aanzet trekt het paard de wagens verder naar een buurman en dan nog een, en nog een, totdat de melkrijder den laatsten boer van zijn route heeft gehad

en zijn vracht aflevert aan de fabriek, wier rookpluim al lang uitzwierde over de landen, symbool dat zij wachtte om den blanken stroom van de weiden weer om te zetten in gemaak van zuivel en kaas en in blanke guldens, rijksdaalders en briefjes voor den boer die hij gereed vindt liggen als hij Zaterdag het kantoor binnenstapt. Uitgegoten wordt die zee van melk in weegmachines, geleid naar centrifuge en kaasbak en karnton en daar groeit er uit gouden boter, gele en blanke kaas en pacht en levensonderhoud voor den boer... ☼ Machines ratelen en draaien, stoom sist... ☼ De dag is nu volop wakker. Onder den toren spelen de schoolkinderen vóór meester hen naar bin-

Foto v. d. Gen

DE SIERLIJKE STERHYACINTH

nen fluit. Op de zathe zet de boerin het koffiewater te vuur.

STERRETJES EN DRUIFJES

DOOR C. A. VAN DER GEN

HET is nu weer zoover, dat de bloembollenvelden prijken met hun kleurig en geurig lentekleed. Duizenden bezoekers brengen vrolijkheid en druk vertier in de bollenstreek, terwijl er van die ontelbare bewonderaars van het Hollandsch bolgewas slechts weinigen zijn, die ten volle kunnen beseffen, hoeveel werk aan al dat moois besteed is, hoeveel teleurstel-

lingen en tegenslagen en schijnbaar niet te overwinnen moeilijkheden de kweker op den langen weg ontmoet, die begint bij het simpele, wilde, gerokte kruid en eindigt bij het statige veredelde product. Het zijn de tulpen en de narcissen, die de glorie van de bollenvelden uitmaken, maar het festijn van kleuren en tinten zou toch niet volmaakt zijn zonder de onvolprezen hyacinth, de bloem, die van alle bolgewassen het moeilijkst te kweken is, hetgeen reeds blijkt uit hetfeit, dat in ons land nog geen 300 hyacintenkwekers zijn tegen meer dan 5000 tulpenhandelaren. Die Zuid-Europeesche hyacinten, die langzamerhand zoozeer tot echt Hollandsche bloemen zijn geworden, dat we ons niet goed meer kunnen voorstellen, hoe er eens een tijd geweest is, dat de planten hier nog onbekend waren, zijn, waarschijnlijk door hun penetranten geur, hun statige gestalte en hun mooie, zachte kleuren in de gunst van het publiek heel wat streepjes hooger aangeslagen dan hun beide verwanten, wier portretten dit stukje illustreren. Ze behooren tot een tweetal andere geslachten dan de Hyacinthus, de druifjeshyacinth tot het genus Muscari, het sterretje wordt Scilla genoemd. Al sinds honderden jaren

worden in ons land de vriendelijke plantjes in de tuinen gekweekt. Ze zijn met weinig tevreden, want terwijl tulpen en hyacinten al spoedig, wanneer de bollen in den grond aan hun lot worden overgelaten, of niet meer bloeien of bloesem leveren die slechts een droevige afschaduwing is van de bloemenpracht die uit de met zorg gekweekte bol tevoorschijn kwam, verrassen de sterretje en druifjes ons telkenjare met een weelde van hun teere blauwe

trossen. De oude Dodonaeus, wiens beroemde kruidboek in 1554 voor het eerst verscheen, kende de ster- en de druifhyacinten reeds. Hij onderscheidt er eenige soorten van en vat deze samen onder den naam valsche hyacinten. Hij zegt er o.a. van: „De Druyfkens die uyt Spaegnen hier te lande gebroght zijn / brengen haer bladeren voor den winter voort: dan de ghene, die hier te lande / dat is soo wel in Hoogh als in Nederduytschlandt in 't wildt wassen / krijghen haer bladeren eerst in de Lente oft Voor-jaar: de bloemen vertoonen haer in den Meert oft April —. De sterre-Hyacinten bloeyen seer vroegh: te weten / in Meert / ende somtijds oock in Sprockel”. Iets verder zegt hij: „Dan het schijnt / dat dese soorte van Hyacinten onder het geslacht van de Eetbaere bulben oft Aiuynachtighe wortelen te rekenen is”. Wie wel eens een bol van een druifjeshyacinth heeft geproefd, zal het met Dodonaeus wel niet eens zijn aangaande de eetbaarheid! Wonder boven wonder werden de sterretjes noch de druifjes in die oude tijden voor geneeskundige doeleinden gebruikt: „Aengaende het ghebruyck van dese valsche soorten van Hyacinten / niemand en pleeghtse nu ter tijdt erghens in / 't sij in spijsje / 't sij in gheeesdrancken oft andere medicijnen te besigen. — Dan sij worden alleen om den wille van haar schoone ende lieflijcke bloemen in de hoven gheoeffent ende onderhouden”. Die bescheiden functie hebben de sterretjes en druifjes nog en zullen ze nog wel blijven behouden tot in

lengte van dagen, want in de bloemarme voorjaarperiode behooren de simpele blauwe kroontjes tot de meest welkome lenteboden.

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND

DOOR JAC. J. M. HEEREN. (Slot)

DE laatste helft der zestiende eeuw was voor dit kasteel de zwaarste tijd, die we met historische feiten kunnen achterhalen. Vooral gedurende de Geldersche oorlogen en in de eerste helft van den tachtigjarigen oorlog had het slot 't soms zwaar te verantwoorden. In 1543 liet Maarten van Rossum het oog vallen op het sterke slot en nestelde zich met zijn troepen in het nabijgelegen nonnenklooster „de Haghe”. Om hem dit steunpunt te ontnemen, schoot de bezetting van het kasteel dit klooster in brand, waarna de Gelderschen genoodzaakt waren het beleg op te breken. ⚔ Adolf van Cortenbach, de heer van

Helmond in den eersten tijd van den strijd tusschen de Spaansche en Staatsche troepen, die allebei roovend en plunderend deze gewesten doortrokken, had zijn kasteel en verdere bezittingen meermaalen tegen die benden te verdedigen. In het jaar 1579 werd de stad door den graaf van Hohenlohe ingenomen en voor een groot gedeelte in asch gelegd. Het volgende jaar echter werd zij wederom door de troepen van Parma met behulp van

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. OOSTZIJDE

Adolf van Cortenbach, die zich op zijn kasteel had weten te handhaven, aan de macht der Staatschen ontnomen. Nogmaals werd het door Jan Junius van Antwerpen hernomen, doch wederom stieten de Staatschen het hoofd tegen de sterke muren van het kasteel. Enkele maanden later bracht Alençon het stadje wederom onder het gezag van den Hertog van Parma. ⚔ Begin Juli 1587 trokken de benden van Hohenlohe plunderende en brandstichtende door de Meiry, de boeren met hun vee vluchtende voor zich uit drijvend naar het land van over de Peel. ⚔ Den vierden Juli trokken zij, nadat een paar dagen te voren ook de adellijke vrouwenabdij van Binderen, op een minuut of tien afstand buiten Helmond gelegen, in vlammen was opgegaan, de stad binnen en legden die, met uitzondering van het kasteel en een paar huizen, geheel in asch. ⚔ Nog een paar malen verwisselde de stad van meester, doch de bewoners van het kasteel bleven het gezag van den Koning van Spanje binnen hunne muren handhaven. ⚔ Eindelijk, in 1602, bij de nadering van het leger van Prins Maurits, voelde de slotvoogd zich genoodzaakt te capituleeren, doch wist van den Prins een ervolle overgave te verkrijgen. Van nu af werd het slot „neutraal” verklaard. Hierdoor was een belangrijke periode in de geschiedenis van dit gebouw afgesloten. ⚔ Onttrokken aan zijn oorspronkelijke bestemming, veranderde nu ook vrij spoedig het uiterlijk voorkomen van het gebouw. De

gekanteelde hoektorens werden van spitsen voorzien; de borstweringen langs de zijmuren weggebroken. Achter en op den gekanteelden voormuur, boven de toegangspoort, werd wellicht eerst thans de bovenverdieping gebouwd. ☞ Het groote en ruime gebouw zou voortaan uitsluitend dienst doen als woning voor den Heer. Zoolang deze ook werkelijk met zijn gezin het slot bewoonde, werd aan het onderhoud de noodige zorg besteed. Doch op het einde der zeventiende eeuw veranderde dit. ☞ Door het huwelijk van de erfdochter van Jhr. Edmund van Cortenbach, die in 1681 zonder mannelijk oir na te laten als Heer van Helmond was overleden, kwam de heerlijkheid in handen van de Zwitsersche familie der graven van Arberg en Valangin. Bij gelegenheid van dit huwelijk in 1688 werd het mooie wapenbord geschilderd, dat thans nog de schouw in een der trouwzalen siert. Deze heeren verbleven met hunne families slechts bij tusschenpoozen op het kasteel. De rentmeester met zijn gezin bewoonde er enkele vertrekken van. Alleen de allernoodzakelijkste herstellingen werden verricht, zoodat verder verval niet kon uitblijven. ☞ Ook financieel ging de bezitting achteruit.

Herhaaldelijk werd ze met nieuwe, aldoor meer drukkende hypotheken bezwaard. ☞ Na een langdurige en kostbare procedure van den Heer der stad tegen den Procureur-Generaal van Brabant over het recht van hooge jurisdictie van eerstgenoemde, werd deze in 1778 in hoogste instantie in het ongelijk gesteld. Hierdoor daalde deze bezitting zoozeer in de oogen van den Heer in waarde, en kreeg hij zoo'n tegenzin in het

goed, dat hij zijn rentmeester opdracht gaf naar een koper ervoor uit te zien. ☞ Op 19 October 1781 kwam de akte van overdracht tot stand tusschen Nicolaas Antonius graaf van Arberg, heer van Helmond, en Carel Frederik Wesselman, muntmeester van Utrecht. Deze laatste werd 2 September 1783 als Heer van Helmond ingehuldigd. ☞ Groote sommen legde hij er aan ten koste om het deerlijk vervallen slot weer bewoonbaar te maken. In enkele zalen en toren-kamers werd het mooie „stuckwerk” aangebracht, dat nu nog de bewondering der bezoekers afdwingt. ☞ Nauwelijks had de nieuwe Heer van Helmond de meest noodige reparaties doen aanbrengen en had hij een begin gemaakt met een meer productieve bebouwing zijner uitgestrekte landerijen en de verbetering zijner bosschen, of de storm der Revolutie, in Frankrijk losgebarsten, streek over ons land en dus ook over Helmond en zijn kasteel neer. ☞ Met één pennestreek werden alle heerlijke rechten afgeschaft. De Heer, die tot dan toe was geweest de feitelijke bestuurder van het stadje, werd nu de eenvoudige grootgrondbezitter, die, als eerste onder zijns gelijken, den gestagen bloei van het zich meer en meer uitbreidend industriële gadesloeg en metterdaad ging steunen. ☞ Uit den aard der zaak was hierdoor de historische rol, die het kasteel in de afgelopen eeuwen gespeeld had, min of meer figuratief geworden. ☞ Totdat het in 1920, door den aankoop als Raadhuis, een nieuwe rol werd toebedeeld. ☞ Niet onverdeeld was bij de minnaars van oudheidkunde en geschiedenis in den lande

de vreugde over de nieuwe bestemming, die aan het oude kasteel van Helmond zou gegeven worden. Zeker, het gebouw was van een gewissen ondergang gered, en het voortbestaan was, menschelijkerwijze gesproken, voor eeuwen gewaarborgd, maar hoe zou het er na die verandering uitzien? ☞ Ook in dit blad (Buiten, 14e Jg. blz. 286.) werd met eenige bezorgdheid gevraagd: „Of wij de oplossing in alle opzichten gelukkig achten? Ons antwoord kan geen juichend „ja” zijn: een kasteel als dit heeft nu eenmaal een bestemming, dat slecht bij de nieuwe bestemming welke het krijgt, past. Maar . . . heeft het niet evenmin het uiterlijk van een vreedzaam landhuis, als hoedanig het reeds langen tijd, natuurlijk gebruikt werd? De beste oplossing ware ons inziens geweest, dat het Rijk het aangekocht had met de bedoeling het als bijna ongeschonden type van een middeleeuwsch kasteel te onderhouden en ter bezichtiging te stellen. Nu [dit niet geschied is, kunnen wij in elk geval dankbaar zijn, dat het merkwaardige oude gebouw behouden blijft, terwijl wij de hoop uitspreken, dat de natuurlijk niet geheel te vermijden veranderingen met piëteit zullen worden aan-

gebracht en het monument zoo weinig als mogelijk is zullen schaden”. ☞ Die vrees was zeer zeker niet ongegrond, maar de uitkomst heeft bewezen, dat ze toch wel eenigszins voorbarig is geweest. ☞ Bij de opening van het kasteel-raadhuis op 5 April 1923 mocht Dr. Jan Kalff, als vertegenwoordiger van de Regeering, in zijn woord van hulde aan den begaafden bouwmeester en zijn staf getuigen: „Aan het prachtige

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. IN HET GEMEENTEMUSEUM

oude silhouet is nagenoeg niets veranderd, de eischen van ruime lichttoevoer zijn behartigd met zóoveel piëteit aan de oude muren, dat het aanzien wel vriendelijker, maar niet minder mooi geworden is. En de bouwmeester heeft zelfs de oude schoonheid weer tot haar recht gebracht, door de gelukkige gedachte het water der slotgracht weder de muren te doen naderen, aldus een spiegel scheppend, waarin de oude burcht zich verjongd terugziet. ☞ „Een uiterst zinrijke verandering is de vaste steenen brug, die voortaan het kasteel verbindt met de buitenwereld en die verkondigt, dat het oude kasteel zich in deze omstandigheden niet meer wil isoleeren van zijn omgeving, dat het van nu af aan onverbreekelijk daarmee verbonden is”. ☞ Een groote verandering heeft vooral het binnenplein moeten ondergaan. We wezen reeds op het vervangen van den ouden frontgevel door een modern bouwwerk, dat heel wat verder naar voren is gebouwd om zodoende een plaats te vinden voor den breeden trap naar de bovenverdiepingen. ☞ Een verrassing was het voor een ieder, toen de grauwe laag Portland-cement, waarmee de muren van het binnenplein, omstreeks 1840, waren „opgeknapt”, werd weggehakt en de prachtige, met zandsteenen banden doorsneden muren voor den dag kwamen. De vooruitstekende versieringen, die eenmaal boven de bogen der ramen en nissen waren aangebracht, en mogelijk bij de 19e-eeuwsche restauratie als lastige uitsteeksels zijn opgeruimd, werden slechts ten deele door nieuwe vervangen. ☞ Een afgeheel vernieuwing en verandering heeft het ge-

bouw van binnen moeten ondergaan, niet alleen doordat geen enkel vertrek schier bruikbaar was voor de bestemming die er aan gegeven zou worden, maar bij nader onderzoek bleken alle vloer- en zolderbalken zóózeer door vocht te zijn verteerd, dat zij alle moesten uitgenomen, nagezien en voor het meerendeel vernieuwd moesten worden. ☒ Wat uit oogpunt van hun kunst of historie ook maar enige waarde had en gespaard kon worden is met zorg bewaard en met groote bekwaamheid gerestaureerd. Getuige de plafonds en schoorsteenstukken in enkele der zalen en torenkamers. ☒ De benedenverdieping met haar fraaie gewelven en gevangeniskelders heeft slechts weinig verandering ondergaan. In een brandvrij vertrek is hier ondergebracht het gemeentearchief en het archief der vroegere heerlijkheid van Helmond, dat te gelijk met het kasteel door de gemeente werd aangekocht. Dit laatste archief is vooral merkwaardig en belangrijk om de bijna complete reeks van cijnsboeken van Peelland, van het jaar 1320 af, die een rijke, nog niet aangeboorde bron voor de genealogie en gewestelijke historie blijkt te zijn. ☒ Een groot gedeelte van het sous-terrein is ingenomen door het gemeentelijk museum. In een omgeving, die zich daartoe uitstekend leent, zijn een aantal gebruiksvoorwerpen van oud-Helmond bijeen gebracht en geëxposeerd. We zagen daar in volle werking een spinnewiel, spoel-, scheer- en weefgetouw, en andere werktuigen, waarmee de vroegere thuiswever zijn armoedig stukje brood heeft moeten verdienen. Onlangs werd er ook geplaatst één der laatste linnenweefgetouwen, die in deze streken nog gebruikt zijn. Dit getouw, afkomstig uit Nuenen, is des te merkwaardiger, doordat het meermalen voor model gediend heeft voor talrijke teekeningen en schilderijen van Vincent van Gogh. ☒ Het voornaamste gedeelte van het museum, betrekking hebbende op de geschiedenis van het kasteel en de stad van Helmond, is ondergebracht in een der bovenzalen. ☒ Door de inrichting van dit museum en de openstelling daarvan voor het publiek gedurende enkele uren in de week, is het ook voor vreemdelingen gemakkelijk gemaakt tevens het belangrijkste gedeelte van het raadhuis te kunnen bezichtigen, als de wensch daartoe wordt te kennen gegeven. Van deze gelegenheid wordt dan ook vooral in de zomermaanden een vrij druk gebruik gemaakt. ☒ Ieder die belang stelt in kunst en historie, kunnen wij zoo'n bezoek ten zeerste aanbevelen.

VOLTAIRE geneerde zich niet, kritiek uit te oefenen op de gerechten der koninklijke tafel. „Monsieur,” zei de koning, „ik ben te velde meermalen met een droge korst brood tevreden geweest.” „Dat kan waar zijn, Majesteit,” gaf Voltaire ten antwoord, „maar dan was U toen zeker ook niet de gast van een koning.”

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. DE RAADZAAL

EEN TOSCAANSCH E STAD IN DE LATERE MIDDELEEUWEN

14) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI. (Vervolg)

IN hun overwinningsroes riepen de Sieneezen den vijand toe: „Gaat thans Siena veroveren! — bouwt thans den burcht op Camporeggi!” ☒ Vergeefs riepen de overwonnenen hun schutspatrons Sint Zenobius en Reparata aan; zelfs de zon was den Florentijnen vijandig gezind, want tegen den avond scheen zij hun zóó in de oogen, dat zij niet voor zich uit konden zien. ☒ Op het hachelijkste oogenblik verried Bocca degli Abati, een verstokt Ghibellijn, zijn vaderstad Florence. In het handgemeen drong hij naar Jacopo Pazzi, den aanvoerder der Florentijnsche ruitery en hiew hem onverhoeds de hand af, waarin hij het voornaamste vaandel der republiek hield. Op dit oogenblik verwisselden alle Ghibellijnen hun roode onderscheidingstee-

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. DE BURGEMEESTERSKAMER

kenen met witte, de kleur van den koning. ☞ Dit veroorzaakte nog grooter paniek in de Florentijnsche gelederen en deed hun laatste moed zinken. Spoedig boden zij dan ook geen tegenstand meer; zij waren geheel uitgeput. ☞ De verkoopster Usiglia bond zes en dertig gevangenen aan een koord en voerde hen in triomf mee. De Florentijnen hielpen zelf bij dit binden, om zodoende krijgsgevangenen te worden en het leven te behouden. ☞ Terwijl de strijd woedde aan de Arbia, brachten de vrouwen en grijsaards, die in Siena waren achtergebleven, den geheelen dag door met gebed en kerkbezoek. — Op den toren van Maliscotti, het hedendaagsche Saracini, stond de tamboer Cerreto Ceccolino en sloeg het verloop van den slag gade. Wanneer hij een goede tijding had, roerde hij de trom en het volk stroomde toe om zijn nieuws te vernemen. ☞ „De onzen” — roept hij den eersten keer — „rukken op den vijand aan, zij trekken de Arbia over”, en het volk, aan den voet van den toren verzameld, knielt neer en smeekt God om de overwinning. Toen echter Cerreto met trillende stem verkondigde, dat de Sieneezen den heuvel betraden en de strijd een aanvang nam, viel de menigte op de knieën en herhaalde slechts koortsachtig: „misericordia! misericordia!” ☞ De slag woedde tot 's avonds half negen, maar ten laatste riep de torenwachter: „de vijand vlucht!” Een uit de menigte breidde zijn mantel uit als een vaandel en riep: „zij zijn verslagen!” — „verstrooid!” — „victorie!” — „victorie!” — en gansch Siena daverde van vreugdekreten. ☞ Op het tooneel van den strijd weken de laatste overblijfselen van het vijandelijk leger terug naar Montaperti en de Sieneesche veldheeren, ziedat verder

bloedvergieten geen doel had, gelastten hen, die zich vrijwillig overgaven, krijgsgevangen te maken. Toen stegen de manschappen uit Arezzo, Orvieto en Lucca van hun paard en wierpen de wapens neer. ☞ Het triomfeerende leger keerde eerst des Zondags tegen negen uur 's morgens naar Siena terug. ☞ Aan de spits van den triomfstoet reed op een ezel een der Florentijnsche gezanten, met de handen op den rug gebonden en het gelaat gekeerd naar den staart van zijn armzalig rijdier. Het Florentijnsche vaandel, aan den staart van den ezel gebonden, sleepte door het slijk. ☞ Daarna volgden de trompetters. ☞ Achter hen schreden vier honderd Duitschers met kransen van olijftakken om de slapen, aangevoerd door graaf d'Arasi, die den standaard van Manfred droeg. Voor den Sieneeschen Carroccio had men de stadspoort moeten verhoogen, opdat hij met standaard en al de stad zou kunnen binnenrijden. ☞ De overwinnaars begaven zich allereerst naar de kathedraal, ten einde dank te brengen aan de beschermvrouwe der stad, de Madonna, die van nu af aan middelares werd tusschen Siena en Christus. ☞ Met haar mantel had zij Siena beschermd tegen alle onheilen. Zij, de heerscheres der aarde is Siena's koningin geworden. ☞ Als hulde aan de Koningin des Hemels voegde de stad aan de inscriptie van haar zegel: „Sena vetus” de woorden toe: „Civitas virginis”. Bij de openbare doopplechtigheid, welke in de vigilie van Paschen en Pinksteren plaats had, ontving het eerste meisje, dat gedoopt werd, den naam van Maria. — Het beeld, dat de Sieneezen ter overwinning geleid had, de Madonna met de „grootte oogen”, noemde men

voortaan Madonna delle grazie. Wanneer in den toren van het raadhuis, in den Mangio, de klok geluid zou worden om de volksvergadering bijeen te roepen, moest men ter herdenking van de groote nederlaag der Florentijnen driemaal de Campana Communis laten kleppen, ter eere van de Moeder Gods. (Wordt vervolgd)

Wenken voor tuinbeplanting

DE AANVULLENDE VOORJAARSPLANT

EINDELIJK is het schrale winterachtige weer achter den rug, zijn de alles verstijvende nachtvorsten opgehouden en ziet de tuin er niet meer zoo dor en teruggehouden uit. De ongewoon langdurige droogteperiode heeft plaats gemaakt voor groeizaam weer met af en toe regenbuien en het is nu een lust om in onzen tuin het ontwikkelende leven van de vaste planten gade te slaan. Nu kunnen ook de laatste winterbedekkingen van turfstrooisel worden weggenomen van onze vollegronds-Fuchsia's, van ons Pampasgras (*Gynerium argenteum*), van de reuzen-sier-rabarber (*Gunnera Scabra*) en van de tegen den zuidermuur klimmende *Passiflora coerulea*. Al die planten bleken goed

levend en paraat voor den groei te zijn, want een droge winter is voor dergelijke bedekte gewassen altijd gunstiger dan een natte. Nu zien wij hier en daar in den border en langs de randen ledige plekken; die te vullen en met een den tuin terstond wat bloemiger te maken zou een verrassing zijn voor de huisgenooten! Wat te doen? Nu kunnen wij bij den tuinman wat bestellen of aan de deur

Foto R. H. Herwig

DE OUDE GEWELVEN VAN HET KASTEEL-RAADHUIS TE HELMOND

eenige violen en primula's koopen, maar wij verrijken daarmee niet bepaald het sortiment planten in onzen tuin. Beter is het om eenige goede prijscouranten van vaste planten in te zien en daaruit een keus te maken. De voorraden bij de kwekers zijn groot en men is thans zeker flinke grote exemplaren geleverd te krijgen, want vroeger wel eens te wenschen overliet. In elk geval kunnen wij bij de bestelling er op wijzen, dat het hier gaat om sterke planten die direct wat vertoonen nadat ze geplant zijn. ☞ Van de overblijvende violen is de *Viola cornuta* G. Werning, helder blauw en de „Border Yellow”, helder geel, zeer goed. Een prachtige nieuwe variëteit is de grootbloemige „Ada”, licht-blauw. Van de Primula's zijn er ook heel wat zeer mooie variëteiten, doch twee van de allerbeste zijn „Wanda”, purperblauw en „Juliae”, violetkleurig. ☞ Als er een groote en desnoods eenigzins minder gunstige plek in den tuin te vullen is, dan valt ons oog op de *Megasia* met haar groote, glimmende bladeren en haar rose bloemtrossen; deze bloeit al rijk in April. Verder zijn er *Anemone pulsatilla* met groote, lichtblauwe bloemen, *Arabis alpina*, wit en *Arabis rosabella* met rose bloemen. De *Aubrietia* gelijkt in groeiwijze veel op de *Arabis*, doch er zijn veel meer kleuren van blauw en purper in: „Blue King” is donker, „Deltoida” lichtblauw. Vroegbloeiende Heide is ook niet te versmaden, de karmijnkleurige *Erica carnea* var. King George is tot eind Mei zeer mooi in bloei. Ten slotte nog de voorjaars-Zonnebloem, *Doronicum Caucasicum*, 35 c.m. hoog, welke met op gele, margrietten gelijkende bloemen in April en Mei rijk bloeit. B.